

מלאכת זורה

הזורה הוא אחד מל"ט אבות מלאכה. מלאכת הזריה נעשית לאחר הדישה, והיינו שלאחר שבמלאכת הדישה נתפרקו גרעיני התבואה מחיבורם בשיבולת ובמוץ שעטף אותם, אך נשאר מעורבים בהם, באה מלאכת הזריה לברור את הגרעינים מתוך הקשין והמוץ, והיו עושים זאת בדרך כלל על ידי הרוח, בזמן שנשבה רוח היו זורקים את התערובת של הגרעינים והקשין והמוץ לאויר, והרוח **היתה נושאת** למרחק את הקשין והמוץ, והגרעינים שמשקלם גדול יותר היו נופלים במקום בו נזרקו, ונמצא שהזורה ברר את הגרעינים מהפסולת שלהם וזוהי מלאכת מחשבת שהעושה אותה חייב חטאת קניי.

קל. הזורה תבואה לרוח ומפריד בין המוץ לבין גרעיני התבואה הרי זה חייב משום מלאכת זורה, וה"ה אם מנפח בפיו על תבואה כזו ומוציא ממנה את הפסולת קניי.
קלא. בוטנים שמעורבת בהם הקליפה האדומה אסור לנפח בפיו כדי להוציא את הקליפה מהתערובת קניי.

פיזור על ידי הרוח

נתבאר לעיל שענין מלאכת הזורה הוא כעין מלאכת הבורר, שמוציא את הפסולת מן האוכל. וכן מבואר בגמ' שבת דף עג:

קנב. ויש חידוש נוסף במלאכה זו, דאף שעיקר הברירה של הקשין והמוץ מהגרעינים נעשה על ידי הרוח ולא על ידי האדם, מ"מ אין אנו אומרים שהאדם הוא רק גורם למלאכה שתיעשה אלא אנו מייחסים את כל המלאכה אליו, והטעם מבואר בגמ' ב"ק דף ס. דמלאכת מחשבת אסרה תורה, והיינו דכיון שיש כאן שיטה מתוכננת של זריה, הרי זה נחשב לענין דיני שבת כמעשה האדם, אף שהאדם השתמש בכוחות אחרים לצורך המלאכה. ועי' במשנ"ב סי' שט"ז ס"ק י' שהביא את דברי הרמב"ם שהצד חיה ע"י כלבים, באופן שהאדם עומד מצד אחד ומונע מהחיה לברוח והכלב מגיע ותופסה, חייב, ומוסיף המשנ"ב דהטעם דחייב ולא הוי גרמא הוא משום שכן דרך הציידים, וכתב בשעה"צ ס"ק י"ג שכתב טעם זה כדי לבאר מדוע לא הוי בכלל גרמא דהא האדם אינו צד את הצבי בידיים רק חוסם את הדרך בפניו, וצ"ל לגמ' ב"ק דף ס. לענין מלאכת זורה.

קנג. רמב"ם פ"ח משבת הי"א.

קנד. עי' שביתת השבת מלאכת זורה אות י"ג שהביא כן בשם הר"ח.

דזורה ובורר ומרקד ענינם שוה, וכן כתב הרמב"ם פ"ח משבת הי"א. אמנם בירושלמי שבת פרק ז' ה"ב איתא רקק והפריחתו הרוח חייב משום זורה, וכל דבר שהוא מחוסר לרוח חייב משום זורה, והביאוהו האור זרוע והרמ"א סי' שיי"ט סי"ז. ודברים אלו צ"ע, שהרי הרוח רק מפזרת את הרוק אבל אין בזה הפרדת פסולת מאוכל, וכבר התקשו בזה האחרונים. ולמעשה כתבו האחרונים להקל בפזיזור דברים ע"י הרוח כשאינן בהם הפרדת תערובת, עכ"פ כשאינו ממש בדומה לירושלמי קנה.

קלב. יש מן הפוסקים שכתבו דאין לפזר דברים על ידי הרוח כגון שרוקק לרוח והרוח מפזרת את הרוק קנ"ו או זורה חמץ לרוח קנ"ז, אך למעשה הקלו האחרונים לזרות חמץ לרוח קנ"ח.

קלג. מותר לשפוך מים לאויר אף שהרוח מפזרתם קנ"ט.

קלד. מותר במקום הצורך לתת מים בתוך מכשיר אדים קרים או בתוך מצנן, אף שהמים מתרסקים לטיפות קטנות ומתפזרים לאויר קס. וראה לעיל פרק א' סעיף ק"ח דיש סוגים שונים של מכשיר אדים קרים.

קלה. מותר להשתמש בתרסיס [ספריי] על מנת ליתן ריח טוב בחדר קסא.

קנה. ע"י מג"א תמ"ו ס"ק ב' שכתב דהמוצא חמץ בפסח אסור לבערו על ידי זרייתו לרוח, שהרי זה כדון הירושלמי דהרוקק לרוח חייב משום זורה, ואסור לעשות זאת אפילו ע"י עכו"ם, והעתיקו הגר"ז, אך בקו"א שם סוס"ק ג' כתב הגר"ז דלפי הבבלי שענין מלאכת זורה ובורר אחד הוא מבואר דאין בזה מלאכה דאורייתא, וע"י בה"ל סי' שיי"ט סי"ז ד"ה מפזר שהביא תשובת רעק"א סי' כ' שדן אם מותר לשפוך מים לאויר כאשר הרוח מפזרתם וצייד הרבה להקל משום דרוב הפוסקים לא העתיקו את הירושלמי, וגם לדעת הרמ"א י"ל דהיינו דוקא בגידולי קרקע [ורוק חשיב גידול] כיון שאדם נחשב גידול ק"ן ולא במים, ועוד הביא הבה"ל מספר אלפי מנשה שפירש דכוונת הירושלמי לחייב משום העברת ד' אמות ברה"ר, דאף שהרוח עשתה את המלאכה לפינן ממלאכת זורה דעשיה ע"י הרוח שמה עשייה, וסיים הבה"ל דהוא נכון. גם בסי' תמ"ו ס"ק ו' מקיל המשנב"ב לזרות את החמץ לרוח [ונ"מ בכל זה לענין נייעור מפה מהפירורים בשעה שהרוח מנשבת].

קנו. סי' שיי"ט סי"ז ברמ"א.

קנז. עיין הערה קנ"ה בשם המג"א.

קנח. ע"י בה"ל סי' שיי"ט ד"ה מפזר ומשנב"ב סי' תמ"ו ס"ק ו' ושעה"צ שם ס"ק ח'.

קנט. שו"ת רעק"א סי' כ', הביאו הבה"ל סי' שיי"ט.

קס. מבואר ע"פ הנ"ל וכן שמענו מהגר"ש אלישיב שליט"א.

קסא. כנ"ל בהערה הקודמת.

פרק ד

מלאכת דש

הדישה היא פירוק הפרי מהקליפה ומהשבלים אליהם היה מחובר בשעת גידולו, ונבאר בתחלה את מהות הדישה בתבואה. גרעיני החיטה מחוברים בשכולת, והם עטופים בקליפה דקה אשר אפשר להסירה בקלות על ידי משמוש ולחיצה, קליפה זו נקראת מוץ. לאחר קציר התבואה והעימור מובאת התבואה אל הגורן ושם מפרידים את הגרעינים מהשבלים והמוץ על ידי חבטות. בשנים קדמוניות היו רגילים לעשות פעולה זו על ידי בהמות שהיו גוררות אחריהן עצים כבדים, ובדרך הילוכן היו העצים מכים על התבואה ומפרידים את הגרעינים מהמוץ. לאחר הדישה עדיין מעורבים הגרעינים בשבלים ובמוץ וצריך לעשות מלאכה נוספת כדי להפרידם זה מזה, וזוהי מלאכת הזורה שהתבארה לעיל סוף פרק ג'.

ונמצא — שכללה של מלאכת דישה הוא פירוק האוכל מבית גידולו.

ודע, שמלאכת דישה לא נאמרה רק בתבואה אלא גם בקטניות, כאשר מוציא את הפרי מהתרמיל בו הוא מחובר. ועוד מצינו בגמ' [שבת דף עג:] דאפילו בתמרים יש מלאכת דישה כאשר מכה על המכבדות שבהן תלויים התמרים ומשיר מהן את התמרים.

מאיך מצאנו בגמ' [ביצה דף יג:] שמותר לקלף שעורים ואין בזה איסור דישה, וכן מבואר במשנה [שבת דף ק"ב:] דמותר לפצח אגוזים בשבת, והפוסקים האריכו בביאור החילוק בזה וכמבואר להלן^א.

תולדות מלאכת דישה הן: סחיטת פירות ובגדים, שמפרק את המשקה מחיבורו באוכל או בבגד, וכן חליבה, שמפרק את המשקה מחיבורו בבהמה.

א. עיין בסמוך הערה ד' שהבאנו את דברי האחרונים בזה.

ודע דבכל הלכה שתתבאר לקמן שאין בה משום דש, מ"מ לפעמים עלול להיות בזה איסור בורר, וכמבואר לעיל פרק ג' סעיפים צ"צ"ו שאין לקלף פירות אלא בסמוך לסעודה, ועיי"ש עוד בסעיפים ק"ק"א בדין הסרת עוקצי הפירות.

פירוק גרעיני תבואה מהשבלים

א. אסור לפרק גרעיני תבואה מן השבלים משום מלאכת דישא, ואף כאשר מולל את השבולת בידי ומוציא את הגרעין הרי זה בכלל איסור דישא².

פירוק תמרים מחיבורם

ב. אסור לפרק תמרים מן המכבדות בהם הם תלויים³.

תלישת ענבים מהאשכול

ג. מותר לתלוש ענבים מהאשכול⁴, וכן מותר לתלוש דובדבנים מהידות שלהם [ועיין לעיל פרק ג' סעיף ק' כיצד יפריד את הפרי מעוקצו בלי לעבור על איסור בורר].

ב. בגמ' ביצה דף יב: איתא דאין מוללין מלילות בשבת, ועיין רש"י שם ד"ה מוללין שכתב דהוי דישא כלאחר יד. ועיין שעה"צ סי' שיי"ט ס"ק י"א שמביא דמהר"ח שבת עג: מבואר דיש בזה איסור תורה.

ג. גמ' שבת עג: לפרש"י והר"ן, וכ"כ אג"ט מלאכת דש ס"ק ג' ושה"ש ס"ב. והא דאיתא בגמ' ביצה דף יג: דמותר לקלף גרעיני שעורה ולאוכלם הוא משום שכבר נתפרקו מערב שבת מהשבלים, וכל שנתפרק הגרעין מהשבלת אין בו מלאכת דישא [תוס' ביצה דף יג: ד"ה ואם, והעתיקו המג"א סי' שיי"ט ס"ק ח' ומשנ"ב שם ס"ק כ"ב, ועי' מש"כ לקמן הערה ד'].⁵

ד. בטעם החילוק בין הסרת ענבים מהאשכול דמותרת לבין הסרת תמרים מהמכבדות שנתבאר לעיל סעיף ב' דאסורה, נאמרו באחרונים כמה חילוקים. והחילוק המחזור הוא מש"כ האגלי טל [מלאכת דש סוס"ק י"א] וכעיי"ז בשביתת השבת [כללי מלאכת דש אות ה'] דכל פרי אשר הדרך הוא להסירו מחיבורו בסמוך לאכילה או לשימוש אין פירוקו בכלל דישא, דלא נאמרה דישא אלא כאשר הדרך היא לפרקו שלא בסמוך לאכילה, דאז יש לפירוק הזה חשיבות מלאכה, וכפי שיבואר בסמוך [ואסור לפרקו אף אם מתכוין לאוכלו מיד], אבל פרי שרגילים לפרקו מבית גידולו בסמוך לאכילה אין לפירוק זה חשיבות מלאכה כלל. ונראה דיסוד הסברא בחילוק זה הוא דמלאכת דישא היא מכלל המלאכות של גמר מלאכת הפרי [וכדמצינו לענין מעשרות דהדישה והמירוח חשיבי גמר מלאכה], אך אם הפרי נמצא במצב כזה אשר רגילים להביאו כך

פיצוח אגוזים ושקדים

ד. מותר לפצח אגוזים ושקדים^ה, אבל אין לפרק שקדים מתוך הקליפה הירוקה שהם גדלים בה^ו. וכן מותר לקלוף בוטנים אף שהם נתונים בקליפה הקשה, דדינם כאגוזים^ז. ועיין לעיל פרק ג' סעיף צ' דאין לקלף פירות אלא בסמוך לסעודה, משום איסור בורר.

לבית ולהסירו מחיבורו רק בשעת האכילה או השימוש הרי זה נחשב כפרי שנגמרה מלאכתו ואין בו דישה. ולכן אין להסיר תמרים מהמכבדות כיון שהרגילות היא שתלישה זו נעשית בשדה והיא חלק מגמר המלאכה של הפרי, וה"ז אסור אף אם במקרה הגישו את התמרים לאכילה כשהם מחוברים במכבדות, אך ענבים מותר להסירם מהאשכול, דכיון שרגילים להביאם כך לבית ואף להעלותם על השולחן במצב כזה, אין לראותן כפרי שאינו גמור. וזהו ביאור מה שכתבו תוס' ביצה יג: לחלק בין פירוק גרעיני שעורה מהשבליים לבין קילופם אחר שהתפרקו מהשבליים, דקודם שנתפרקו מהשבליים עדיין לא נגמרה מלאכתם ואין רגילות להכניסם לבית בהיותם מחוברים כשבליים, אך אחר שנתפרקו מהשבליים כבר נגמרה מלאכתם, והיו רגילים להכניסם^ח לבית ולקלפם בסמוך לאכילה. והנה רע"א בשו"ע סי' שיי"ט [על המג"א סק"ח] הקשה מ"ש קילוף שעורים דשרי, כמבואר בגמ' ביצה יג: הנ"ל, מכתישת חטים שיש בה איסור מלאכת דש כמבואר בגמ' שבת עד. ולפי האמור נראה שהחילוק הוא שלענין שעורים היו רגילים לפעמים לקלפן ולאוכלן בלי טחינה ואפיה כדמצינו בגמ' ביצה הנ"ל, ולכן לענין אכילה באופן זה חשיבי כדבר שנגמרה מלאכתו אף שעדיין לא הוסרה מהן הקליפה, אבל גרעיני חטה לא היו רגילים כלל לאוכלן בלי אפיה או קליה, ולכן חשיבי בכל גוונא כדבר שלא נגמרה מלאכתו, וכתישתם לצורך הסרת הקליפה חשיבא גמר מלאכה ויש בזה מלאכת דישה [והבה"ל סוס"י שכ"א מחלק בזה בין קילוף הנעשה ביד לבין כתישה הנעשית בכלי, וצ"ע]. ומסתבר שלגבי הסרת ענבים מהאשכול יהא בזה חילוק בין ב' אופנים: [א]. אם הענבים עומדים לאכילה מותר להסירם מהאשכול, וכנ"ל. [ב]. אך אם הענבים הובאו ליקב ע"מ לעשות מהם יין, בזה מסתבר שהסרתם מהאשכולות היא דישה גמורה, דאין זה חלק מעסק האכילה אלא הוי חלק מתהליך הייצור של היין [ועיין בזה באג"ט סק"ג ובשה"ש בפתיחה למלאכת דש סק"ה].

ה. ע"י משנה שבת דף קכב: נוטל אדם קורנס לפצוץ בו את האגוזים.

ו. רמ"א סי' שיי"ט ס"ו, ועי' משנ"ב שם ס"ק כ"ד שכתב הטעם לאיסור משום דפירוק הקליפה הירוקה חשיב כמו הפירוק מהשבליים.

ז. כן הורה החזו"א, שמענו מהגר"נ קרליץ שליט"א, ועיין עוד בספר שש"כ פ"ג הערה צ"ב בשם האחרונים, ועיין בהערה ד' דהטעם הוא דאין אנו רואים את הקילוף כגמר מלאכה של הבוטנים, שהרי מגישים אותם כך על השולחן [ועי' שו"ת שבט הלוי ח"א סי' ע"ט, פ"א].

קילוף קטניות

ה. תרמילים של קטניות כגון אפונה וכיוצ"ב, אין לפרק את האוכל מתוכם" אלא אם התרמיל עצמו ראוי לאכילה.^ט

פירוק שום

ו. מותר לפרק שיניים של שום מחיבורם בראש השום ואין בזה איסור דש'.
ואל יעשה זאת אלא בסמוך לסעודה משום איסור בורר.

הפרדת בננות

ז. בננות המחוברות זו בזו מותר להפרידן ואין בזה מלאכת דש, וראה הערה י"א.

ח. מג"א סי' שי"ט ס"ק ח' ומשנ"ב שם ס"ק כ"א. ועיין לעיל הערה ד' שכתבנו שגדר מלאכת הדישה הוא גמר מלאכת הפרי, כגון בפירוק הגרעינים מהשבליים, ולפ"ז צריך לומר שגם התרמילים של הקטניות חשיבי כשבליים ולכן יש בהם איסור דישה. ועי' נשמת אדם כלל י"ד שהקשה מהמשנה שבת דף קמג. שמבואר דמותר לאכול בשבת אפונים ועדשים ולהוציאם מקליפתם, אף שמדובר שם באופן שאין הקליפות ראויות למאכל אדם. ולפי האמור לעיל הערה ד' י"ל דהדבר תלוי אם רגילים לפרק את האוכל מהקליפה בשעת אכילה, או שרגילים לפרקו קודם הבאה לבית, שבאופן שהרגילות היא לפרק את האוכל בשעת האכילה ה"ז מותר וכמבואר במשנה שהביא הנשמ"א, ובאופן שהרגילות היא לפרקו קודם האכילה יש בזה מלאכת דש, והרי זה אסור אף אם במקרה בישלו את הקטניות עם התרמילים ומקלפים אותם בשעת האכילה.

ט. כשהתרמיל ראוי לאכילה אין כאן מלאכת דש דהו"ל מפרק אוכל מאוכל ומלאכת דש נאמרה במפרק אוכל מפסולת.

י. כן שמענו מהגר"נ קרליץ שליט"א, וגם בזה נראה הטעם כנ"ל דאין רגילות לגמור את מלאכת השום ע"י פירוק שיני השום מהראשים, אלא מפרקים אותן בסמוך להכנת האוכלין, ולכן אינו בכלל מלאכת דש [ואף שבירושלמי פרק כלל גדול איתא גבי הכנת שום שחוק דכד מפרין ברישיא חייב משום דש, צ"ל דהתם מיירי כאשר עוסק בתהליך של הכנת שום שחוק, ובזה יש חשיבות מלאכה לכל שלב, וכעין מה שכתבנו לעיל סוף הערה ד' גבי ענבים שעושה מהם יין, ולא מיירי במסיר שן של שום ע"מ לאוכלה]. ויש לעיין אם מותר לפרק שום מחיבורו בגבעולים, דאפשר שזה דומה לפירוק תבואה מהשבליים.

יא. בהפרדת בננות אין פירוק אוכל מפסולת ואין זה ענין למלאכת דש, ויש לעיין אם מותר להסיר בננות מן הגזע העבה שהן מחוברות בו [כדרך שהן נמכרות לחנויות], האם דמי למפרק מהשבליים, או דכיון שאין רגילות כלל לפרקן מהגזע בתורת גמר מלאכה אלא רק על מנת למוכרן בכמות קטנה לכן לא חשיבא מלאכה.

הסרת פירות מענף תלוש

ח. ענף שנתלש מערב שבת ומחוברים בו פירות מותר להסירם ממנו בשבת ולאוכלם.^{יג}

סחיטת פירות

סחיטת פירות היא בכלל מלאכת מפרק אשר היא תולדה של מלאכת דישא. והמיון בין מלאכת דישא לבין מלאכת מפרק הוא בזה דכשם שהדש מפרק אוכל מבית גידולו, וגומר בזה את מלאכת האוכל, כן הסוחט את הזיתים והענבים מפרק את השמן והיין מתוך בית הגידול שלהם שהוא הפרי. ואף שגם הפרי ראוי לאכילה, אין כאן היתר של מפרק אוכל מאוכל^{יד}, משום שהמין היוצא מהזיתים והענבים יש לו שם משקה, והפירוק של משקה מאוכל נחשב מלאכה משום שיוצר ומוליד דבר חדש, שהרי לפני הסחיטה לא היה משקה בעולם, ואינו כמפריד אוכל מאוכל. ומבואר בגמ' שבת דף קמג: דיש שלש דרגות בסחיטת פירות: [א]. סחיטת זיתים וענבים אסורה מהתורה [משום שהשמן והיין נחשבים משקים חשובים ונמצא מפרק בסחיטה זו משקה מאוכל]. [ב]. סחיטת תותים ורמונים וכל שאר פירות אשר רגילים לפעמים לסוחטם אסורה מדרבנן. [ג]. סחיטת פירות אשר אין רגילות לסוחטם מותרת.

ולגבי עגבניות קטנות [המכונות "שריי"] המובאות לעיתים אל השלחן עם הגבעולים [למטרת קישוט], יש לעיין אם מותר להסירן מן הגבעולים בשבת, כיון שעיקר דרך מכירתן והבאתן לשלחן היא כשהן תלושות מהגבעול ורק באקראי בעלמא מביאים אותן אל הבית עם הגבעולים.

יב. רמ"א סי' של"ו ס"ח. ונראה דהטעם שאין בזה איסור דש, משום שהסדר המקובל הוא שהפרי נתלש מענפי האילן בעודם מחוברים, ואז התלישה אסורה משום מלאכת קוצר, ולאחר התלישה מן המחובר עושים בפרי את גמר המלאכה והיא מלאכת הדישה, ולכן הסרת הפרי מהענף אין בה תואר מלאכת דישא כלל, אף שבמקרה זה כבר נתלש הענף מן האילן ואין בהסרת הפרי איסור קצירה [דאין רגילות כלל להסיר פרי מענף תלוש], ואין זה דומה להסרת תמרים מן המכבדות שיש בה מלאכת דישא כמבואר בגמ' שבת עג: ולעיל סעיף ב, דהתם הרגילות היא להסיר את התמרים לאחר התלישה [ועי' פמ"ג ריש סי' ש"כ ושביחת השבת כללי מלאכת דש אות ה']. יג. עיין לעיל הערה ח' שכאשר התרמיל של הקטנית ראוי לאכילה אין איסור מפרק.

סחיטת זיתים וענבים

ט. הסוחט זיתים וענבים חייב משום מלאכת מפרק שהיא תולדה של מלאכת דישה ואיסורו מן התורה.¹

סחיטת שאר פירות

י. הסוחט מיני פירות אשר אין עיקרם עומד לסחיטה אך רגילות לסוחטם לפעמים, כגון תפוחים, גזר וכדומה, הרי זה אסור מדרבנן.²
 יא. פירות שאין רגילים ללכללם לסוחטם מותר לסוחטם בשבת,³ ובימינו רבים הפירות שרגילים לפעמים לסוחטם, ואסור מדרבנן לסוחטם בשבת.

סחיטת תפוזים ואשכוליות

יב. תפוזים ואשכוליות אסור לסוחטם, ויש להסתפק אם איסור זה הוא מהתורה או מדרבנן, וראה הערה.⁴

יד. גמ' שבת דף קמ"ג: שו"ע סי' ש"כ ס"א.

טו. שם.

טז. שם.

יז. יש להסתפק אם הא דאין חייבים חטאת אלא על סחיטת זיתים וענבים בלבד הוא משום דפירות אלו דרכן בסחיטה, משא"כ שאר פירות, ולפ"ז אם יצויר פרי נוסף שדרכו בסחיטה יהא אסור לסוחטו מהתורה, או דהא דאין איסור תורה אלא בזיתים וענבים הוא משום דרק יין ושמן זית הוו משקין חשובים, וכדמצינו שהם בכלל שבעת המשקין המכשירים את הזרעים, ולכן חשיב מפרק משקה מאוכל, משא"כ שאר מיני פירות, אף אם יהא רגילות לסוחטם אין בהן שם משקה. ועי' רש"י שבת דף קמה. ד"ה דבר תורה, שכתב דהטעם דבשאר מיני פירות אין חיוב מהתורה הוא משום דאין דרך לסוחטם, ולפ"ז בפרי שדרך לסוחטו יהיה איסור תורה. וע"ע רשב"א וריטב"א שם שכתבו דדוקא זיתים וענבים רובן עומדים לסחיטה ולכן יש למשקה שלהן חשיבות משקה, משא"כ שאר מיני פירות דבטלה דעת הסוחטם, ולפ"ז אם יצויר פרי נוסף שדרך לסוחטו יש בזה איסור תורה. והר"ן על הרי"ף ובחידושויו לשבת כתב בסתמא דרק זיתים וענבים היוצא מהם חשיב משקה, והבין הפמ"ג [בהקדמה לסי' ש"כ] דס"ל דבשאר פירות אפילו יהיה דרך לסוחטם לא יהיה חייב, דאין היוצא מהם נחשב משקה. וע"ע בתשובת הגאון הנדפסת בסוף ספר החידושים המיוחסים לר"ן עמ"ס שבת, דמשמע שטעם החיוב משום שם משקה שיש ליין ושמן, ולכאורה זו גם דעת הרמב"ם פרק ד' מהלכות ברכות ה"ח גבי הסוכר המיוצר מהקנים, שהרמב"ם כתב שברכתו שהכל כיון שאין לו שם פרי ודימה זאת לדבש תמרים, אף שקני הסוכר עומדים להוצאת הסוכר. [ועיין חזו"א סי' נ"ה ס"ק ד' שכתב דאין הדבר תלוי בשם משקה אלא ברגילות הסחיטה, וע"ע חזו"א אור"ח סי' ל"ג מש"כ בענין סחיטת תפוזים לענין דיני ברכות ושביעית].

סחיטת לימון

יג. אסור לסחוט לימון^ח, ולענין סחיטת לימון לתוך אוכל עיין לקמן סעיפים ט"ז-כ'.

סחיטת ירקות כבושים ומבושלים

יד. ירקות כבושים, כגון מלפפון חמוץ וכדומה, הספוגים במשקה, ובא לסוחטם, יש להבחין בזה בין שני אופנים:

- [א.] אם כוונתו בסחיטה זו על מנת להשתמש במשקים היוצאים, כגון לטבל בהם פתו, אסור לסוחטם^ט.
- [ב.] אם כוונתו לצורך אכילת הירק, לסלק ממנו את ריבוי המשקין הבלועים בו^י, הדבר מותר^{יא}.

יח. משנ"ב סי' ש"כ ס"ק כ"ב ומקורו בספר חיי אדם. ואף שהרא"ש בתשובה התיר לסחוט לימון כיון שאין שם משקה על הנסחט, עיין טעמו בב"י דהוא משום שבזמנו לא סחטו לימונים אלא לצורך טיבול אוכלין, אבל כיון שנשתנה המנהג וסוחטין גם לצורך שתיית המיץ יש לאסור. ועי' ב"י שתמה על המנהג שנהגו במצרים לסחוט לימון לתוך מים ולשתות, וכתב ב' תירוצים לישב את המנהג: [א.] איסור סחיטת פירות הוא רק כאשר רגילים לשתות את המשקה בפ"ע, אך מיץ לימון אין שותין אותו בלי תערובת משקה אחר. [ב.] איסור סחיטת פירות הוא רק כאשר רגילים לסחוט את המשקה בפ"ע, ואח"כ מערבין אותו במים או בשאר משקין, אבל במצרים נהגו לסחוט את הלימון לתוך המים. ובימינו שהדרך לסחוט לימונים בפני עצמן שלא לתוך אוכל, ואח"כ לערבם במים – הדבר תלוי בכ' התירוץ שכתב הב"י שם, שלפי התירוצ הראשון עדיין מותר לסחוט לימונים, שהרי אין דרך לשתות מיץ לימון בלי תערובת, אך לפי התירוצ השני ה"ז אסור, דהא סוחטין את הלימון בפני עצמו, שלא לתוך מים, ולכן כתב החי"א דיש לאסור בזה. אמנם אפשר שלא יהיה בסחיטת לימון איסור תורה לכו"ע, אף לפי מש"כ בהערה הקודמת לדון בתפוזים ואשכוליות, והוא משום שלענין זה שלא יהא איסור תורה לכו"ע יאמר התירוצ הא' שבב"י שהואיל ואין רגילים כלל לשתות המיץ בפני עצמו רק כנותן טעם במים לכן אינו כזיתים וענבים ואין בו איסור תורה.

יט. עי' שו"ע סי' ש"כ ס"ז ובבה"ל שם ד"ה ולר"ח דנחלקו הראשונים אם איסור זה הוא מדאורייתא או מדרבנן.

כ. ולענין הטעם דאין בסחיטת הכבשים משום בורר עי' מש"כ לעיל פרק ג' הערה מ'.

כא. שו"ע סי' ש"כ ס"ז. המקור לדין זה הוא בגמרא שבת דף קמ"ה. דאמר ר' יוחנן כבשים ושלקות מותר לסוחטן לגופן [לצורך אכילת הירק עצמו, שמעוניין לאוכלו בלי המשקה הספוג בו], ואסור לסוחטן למימיהן [לצורך שימוש במשקה הספוג בירק]. ונאמרו בראשונים ב' טעמים להא דשרי לסחוט לצורך הירק: [א.] תוס' כתובות דף ו. כתבו דהטעם משום דכשאינן דעתו על המשקה אין לו תורת משקה והוי כאוכלא דאיפרת, והיינו דהוי כמפריד אוכל מאוכל, שאין בזה איסור. [ב.] הרמב"ן והר"ן שבת

טו. דבר מאכל שנטגן או נתבשל והוא ספוג בשמן או ברוטב דינו כמבואר בסעיף הקודם, שאם בא לסוחטו לצורך שימוש בשמן או ברוטב הספוגים בו הרי זה אסור, ואם כוונתו לצורך האכילה כדי לסלק את ריבוי הרוטב או השמן הרי זה מותר. [ולענין איסטנים שאינו יכול לאכול את המאכל כלל בלי הוצאת השמן ראה לעיל פרק ג' סעיף מ"א].

סחיטה לתוך אוכל

בגמ' שבת דף קמד: איתא סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה [דברי הגמרא אמורים בקדרה שיש בה אוכלין, ובקערה, דהיינו צלחת, שאין בה אוכלין], והיינו דמותר לסחוט את הפירות באופן שהמשקה נכנס מיד לתוך האוכל שבקדרה, אבל אם סוחט לתוך קערה שאין בה אוכל הרי זה אסור אפילו אם כוונתו ליתן אח"כ את המיץ לתוך האוכלין. טעם ההיתר לסחוט לתוך אוכל מבואר בגמ' שהוא משום שמשקה הבא לתוך אוכל נחשב כאוכל, ומטעם זה אין בסחיטה זו משום מלאכת מפרק, שהרי כל עניינה של מלאכת מפרק הוא פירוק משקה מתוך אוכל, משא"כ בסוחט לתוך אוכלים שהמשקה נידון כאוכל והרי זה כמפרק אוכל מאוכל שאין בזה איסור. דעת רוב הפוסקים היא שדין זה נשאר להלכה, ואילו דעת רבנו חננאל היא שלמסקנת הגמ' בדף קמה. אין להתיר סחיטה לתוך אוכל, והרי זו מלאכה גמורה. ולהלכה כתב השו"ע סי' ש"כ ס"ד להתיר בזה, אמנם כתבו הפוסקים שהמחמיר תע"ב.

דף קי"א כתבו דהטעם הוא משום דסחיטה לאיבוד לאו שמה סחיטה, ואף שיש מקרים שגזרו ואסרו אף בסחיטה לאיבוד, מ"מ בסחיטה זו של כבשים ושלקות לא גזרו.

ובמקרה שסוחט את הכבשים לצורך גופן אך אין המשקה הולך לאיבוד אלא נסחט לקערה וסופו להשתמש בו, עיין נשמת אדם כלל י"ד שאסר בזה, וכ"כ הגר"ז סי' ש"כ סי"א. וצ"ע לשון המשנ"ב ס"ק כ"ד דמשמע קצת דשרי, דכתב דאפילו סוחט לתוך קערה ואין המשקה הולך לאיבוד שרי, דכיון שסוחט לגופן אינו בכלל מלאכה. ולכאור' לפי הטעמים שהובאו לעיל מהראשונים הרי לשיטת הרמב"ן והר"ן כל ההיתר לסחוט כבשים לגופן הוא משום שסחיטה לאיבוד לא שמה סחיטה, וא"כ אין להתיר אא"כ כוונתו לאיבוד, וגם לפי התוס' יל"ע בדבר, דאפשר דאם דעתו להדיא להשתמש במשקה נמצא שהחשיבו למשקה ואינו אוכלא דאיפרת, אף שעיקר כוונתו היתה לצורך השלקות עצמן, וצ"ע. ועיין מש"כ בספר תהל"ד סי' ש"כ סק"ח בענין זה.

סחיטת פירות לתוך אוכל

טז. מותר לסחוט פירות לתוך אוכל^{כב}, והיינו באופן שהמשקה היוצא מהפרי נבלע בתוך האוכל, ויש שאסרו בזה^{כג}, והמחמיר תבוא עליו ברכה [וראה בהערה שכתבנו באילו פירות נוהגת חומרא זז]^{כד}.

ולענין סחיטת לימון לתוך אוכל יש להקל ואין צריך לחוש לשיטות המחמירות הנ"ל^{כה}.

יז. היתר זה של סחיטת פרי לתוך אוכל נאמר רק באופן שכל המיץ נטפל לאוכל, וכגון שהוא נבלע או נבלל בו, אבל אם מיעוט המיץ עומד בפני עצמו ואינו טפל לאוכל הרי זה אסור^{כו}.

מותר לסחוט לימון לתוך סלט ירקות, וכן מותר לסחוט תפוז או לימון לתוך גזר מרוסק^{כז}.

כב. שו"ע סי' ש"כ ס"ד.

כג. שיטת הר"ח המובאת בתשובת הרא"ש כלל כ"ב סי' א', וכתב הרא"ש דהמחמיר תבוא עליו ברכה והעתיקו המשנ"ב ס"ק ל'.

כד. והנה הואיל ולדעת רוב הראשונים סחיטת פירות לתוך אוכל מותרת, והר"ח הוא שיטת יחיד ולא העתיקו השו"ע בסעיף ד', לכן יש מקום לדון שלא אמר הרא"ש דהמחמיר תע"ב אלא בזיתים וענבים שסחיטתם אסורה מהתורה, אבל לא בשאר פירות, וכן היא לשון החיי אדם כלל י"ד ס"ג. ועי' לעיל הערה י"ז מש"כ בענין סחיטת תפוזים דלכאור' יש מחלוקת אם סחיטתם אסורה מדאורייתא, ואפשר שגם בזה יש להקל כעיקר ההלכה. עוד נראה שאם סחט משקה לתוך סלט וכיוצ"ב ואחר אכילת הסלט נשאר המשקה בפני עצמו, מותר לשתותו ואין בזה גזירת משקין שזבו [המבוארת לקמן סעיפים כ"ד-ל"א].

כה. בה"ל סי' ש"כ ס"ו ד"ה ולסחוט, וטעמו משום שלענין לימון יש צירוף נוסף לקולא והוא התירוף הראשון שבב"י שהובא לעיל הערה יח, עיי"ש.

כו. עי' חזו"א סי' נ"ו ס"ק א'. ונראה דבכל מאכל אזלינן לפי דרך התיבול שלו, ומותר לסחוט לימון על גבי דג אף שהמיץ אינו נבלע **כדור אלא דג** על גביו ונשפך מעט לצדדים, דכיון שזוהי דרך התיבול של דג במיץ לימון אמרינן דגם זה הוי בכלל משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי, ולא בא החזו"א אלא לאפוקי חלב הנחלב על גבי פת או אורז שאם הוא צף על גביהם אין הוא טפל להם והוא נחשב משקה בפני עצמו, [ועיי' מ"ש הגר"ז סי' תק"ה ס"ב דדין משקה הבא לאוכל דהוי כאוכל נאמר בב' אופנים, האופן האחד כאשר המשקה בא לתקן את האוכל, ובכה"ג משכח"ל שיהא נטפל לאוכל אף כשאין כולו נבלע בתוכו, והאופן הב' כאשר המשקה לא בא לתקן את האוכל, דמ"מ כשהוא נבלע בתוכו ומתערב היטב ה"ז טפל לרן].

כז. ועיי' לעיל הערה כ"ה שהבאנו את דברי הבה"ל בסחיטת לימון, שכזה שאף הבאים להחמיר בעלמא כהר"ח שלא לסחוט לאוכל, יכולים להקל, וראה עוד לעיל הערה כ"ד לענין סחיטת תפוזים לתוך אוכל.

יח. היתר זה של סחיטה לתוך אוכל לא נאמר אלא באופן שסוחט ישירות לתוך האוכל, אבל אסור לסחוט לתוך כלי ריק אף אם כוונתו ליתן את המשקה לתוך אוכל^כ.

סחיטה לתוך משקה

יט. היתר זה של סחיטת פירות לתוך אוכלין לא נאמר אלא כשסוחט לתוך אוכל, ולא כשסוחט לתוך משקה^כ. והטעם משום שמשקה הבא לתוך משקה נשאר בו שם משקה, ונמצא מפרק משקה מאוכל, ולכן אסור לסחוט לימון לתוך כוס תה.

מזכירות התורה
מזכירות השנה

סחיטת לימון לתוך סוכר על מנת ליתנו במשקה

כ. הפוסקים נחלקו אם מותר לסחוט לימון לתוך סוכר כאשר כוונתו ליתן אחר כך את הסוכר בתוך משקה, יש שהתירו ויש שאסרו^ל.

מציצת פירות

הפוסקים נחלקו אם מציצת פירות אסורה או מותרת, טעם האוסרים משום שמציצת הפרי היא פעולה של סחיטה, ובטעם המתירים נאמרו שתי סברות: [א]. יש מהפוסקים שכתבו דמציצת הפרי אינה נעשית כדרך סחיטה כלל, וכיון שהוא שינוי גדול בצורת המלאכה לא גזרו בזה אף מדרבנן. [ב]. עוד דנו הפוסקים לומר דמציצת פרי נחשבת כאכילה, ולא כשתיית המשקה, ולכן אינו נידון כמפרק משקה מאוכל^{לא}.

כח. משנ"ב סי' ש"כ ס"ק י"ח, ומקורו בסמ"ג. ונחלקו הפוסקים אם איסור זה הוא מהתורה או מדרבנן, המשנ"ב כותב בשם הפרישה דאסור מהתורה, וכן נוקט החזו"א סי' נ"ה ס"ק ו', והרדב"ז והפמ"ג [מובאים בשעה"צ ס"ק כ"ג] והגר"ז נוקטים דאיסורו מדרבנן.

כט. בה"ל סי' ש"כ ס"ד ד"ה הבא.

ל. דעת הרדב"ז להקל בזה, וכן מכריע המשנ"ב ס"ק כ"ב, והחיי"א מפקפק בזה. והחזו"א סי' נ"ו ס"ק ז' אוסר, וטעמו משום דכיון שכוונתו לשתות את המיץ הזה לאחר שיערב את הסוכר במשקה לכן מתחילת הסחיטה חל על המיץ שם משקה קודם שנתערב בסוכר והוי מפרק משקה מאוכל.

לא. והנה בהגהת רע"א על השו"ע סי' ר"ב ס"ח מביא את דברי הפר"ח בתשובת מים חיים סי' ז' שכותב דהמוצץ פרי דינו כאוכל את הפרי ומברך בפה"ע ושיעורו בכזית, ולכאורה מהראשונים שכתבו בהלכות שבת שטעם ההיתר של מציצת פירות הוא

ולהלכה מביא המשנ"ב^ל דנכון להחמיר בזיתים וענבים שסחיטתם אסורה מן התורה, אך בשאר דברים אין להחמיר.

וכל הנ"ל הוא כאשר אוחוז בפרי מחוץ לפיו ומוצצו, אך כאשר מכניס את הפרי ולועסו ובולע את המשקה הרי זה מותר אף שמוציא מפיו את בשר הפרי, הואיל ופעולה כזו מוגדרת לכל הדעות כמעשה אכילה.

כא. נכון להחמיר שלא למצוץ ענבים אם אוחוז אותם בידו ומוצץ את המשקה בפיו^ל, אבל מותר להכניס את הענבים לפיו וללעוס אותם על מנת לבלוע את המשקה היוצא ואח"כ לפלוט את הנשאר בפיו, משום שפעולה זו מוגדרת כאכילה ואינו בגדר מפרק משקה מאוכל^ל.

כב. פירות אחרים אשר סחיטתם אסורה רק מדרבנן מותר למצוץ בפיו בכל אופן^ל, ולענין מציצת תפוזים ולימונים ראה הערה^ל.

כג. מותר למצוץ פת שרויה במרק או ביין^ל.

משום דהוי שינוי גדול מדרך הסחיטה מוכח דס"ל דהמוצץ נידון כשותה ולא כאוכל, ונמצא שיש בזה מחלוקת ראשונים, והוה לן למימר דספק ברכות להקל, ויברך שהכל נהיה בדברו ויהא שיעורו ברביעית. ועיין בספר כף החיים סי' ר"ב אות ס"ג שמביא מספר בן איש חי שכתב דהפ"ח איירי במי שמכניס את הפרי לפיו ולועסו, ולכן דן זאת כאכילה, אבל אם אינו לועס אלא מחזיק את הפרי בידו ומוצצו הוי כשותה. ולפ"ז מיושבת הקושיא על הפ"ח, שהרי באופן שמכניס לפיו ולועס הרי זה מוגדר לכו"ע כאוכל ומותר בשבת כמבואר במשנ"ב המובא בסמוך.

לב. משנ"ב סי' ש"כ ס"ק י"ב.

לג. שם.

לד. שם.

לה. שם.

לו.

ע"י לעיל הערה יז שכתבנו דלפי כמה ראשונים אפשר שסחיטת תפוזים אסורה מן התורה, ולפ"ז אפשר דה"נ נכון להחמיר שלא למצוץ תפוזים אם אוחוזם בידו מחוץ לפיו. אמנם יש לומר דכשם שהמשנ"ב [והא"ר] הקלו במציצת פת ממרק או יין הנבלעים בה משום שסחיטתה של הפת אסורה רק מדרבנן כסחיטת כבשים ושלקות, ואף שבבה"ל סעיף ז' ד"ה ולר"ח מביא כמה ראשונים הסוברים שסחיטת כבשים למימיהם אסורה מהתורה, ה"נ יש להקל בתפוזים. ולגבי מציצת לימון יש להקל טפי, וכמבואר לעיל הערה כ"ה.

לז.

ע"י משנ"ב סי' ש"כ ס"ק י"א שכתב דסחיטת פת ממשקה הבלוע בו אינה אסורה מהתורה, משום דהוי כסוחט כבשים ושלקות למימיהן, וקצ"ע דיש לחלק מסחיטת כבשים ושלקות, דהתם אמרינן דהמשקה שנבלע בפרי בזמן הכבישה והשליקה נטפל אליו וכאשר סוחטו אינו נידון כסוחט משקה גמור אלא כסוחט את זיעת הפרי, אך כששורה פת ביין לרגע אחד ומוצצו לא נתבטל היין לפת כלל ומיקרי סחיטה של

כד. לענין מציצת קנה סוכר ראה הערה לח.

כה. נראה דאסור למעך תפוז כשהוא בקליפתו על מנת לתחוב בו קשית ולמצוץ את המיץ לט.

גזרת משקין שזבו

נתבאר לעיל שהסוחט פירות עובר משום מלאכת מפרק שהיא תולדה דמלאכת דש, יש שהסחיטה אסורה מן התורה ויש שאסורה מדרבנן. והוסיפו חז"ל לגזור דאף באופן שהאדם לא סחט את הפירות אלא המשקה זב מהם מאליו בשבת, אסור המשקה בשתייה בשבת, משום גזירה שמא יסחט את הפירות, והיינו שאם יהא מותר לשתות את המשקה הזב מאליו בשבת עלול האדם להכשל ולסחוט את הפירות בידים. וחילקו חז"ל בגזירה זו בין סוגים שונים של פירות: זיתים וענבים אשר עיקרם עומד לצורך המשקה שלהם גזרו על המשקה הזב מהם בשבת ככל מקרה, גם אם הביא את הפירות האלו לביתו למטרת אכילה ולא למטרת סחיטה, ואילו פירות אשר אין עיקרם עומד לצורך סחיטתם אלא רובם עומדים לאכילה ורק מיעוטם נסחטים לא גזרו חז"ל על המשקה הזב מהם בשבת אלא אם הביא את הפירות האלו לביתו למטרת סחיטה ושמח הוא במשקה הזב, אך אם הביא את הפירות לאכילה לא גזרו על המשקה הזב.

בימינו שכיחה מציאות זו של משקה הזב מן הפירות בפירות הדר כגון תפוזים ואשכוליות וכפי שיבואר לקמן.

משקה גמור נוהרי טעם השיטות הסוכרות שאין בסחיטת כבשים ושלקות איסור תורה הוא משום שלא אסרה תורה אלא סחיטת זיתים וענבים בלבד, שהמשקה הנסחט הוא משקה גמור, משא"כ סחיטת שאר פירות, אך בנ"ד סוחט מהפת את היין שהוא משקה גמור. ולכאורה רק אם נאמר כשיטת רש"י שבת קמ"ה דסחיטת כבשים ושלקות היא דרבנן משום שהמשקה אינו מחובר בהם מעצם ברייתן רק נבלע מבחוץ אזי גם בסחיטת פת יהא האיסור רק מדרבנן, אך הפוסקים לא נקטו כרש"י.

לח. עיין ב"י שדימה מציצת קנה סוכר למציצת תותים ורימונים האסורה מדרבנן, וא"כ למאי דקיי"ל להתיר בדרבנן ה"ז מותר, ויש להוסיף דלכאורה אם מכניס את הקנה לפיו ולעסו ה"ז דרך אכילה, ואין בזה מלאכה כלל.

לט. אף שבשלב הראשון המשקה המתפרק מחיבורו מעורב בגוף הפרי ואפשר דאין כאן איסור מפרק דהוי כמשקה הבא לאוכל, ועדיפא מיניה, דמעולם לא היה ניכר בפני עצמו, מ"מ כיון שכל תכליתו היא לצורך שתיה אין כאן טפלות של המשקה לגוף הפרי, ולכאור' יש לאסור בזה.

משקה הזב מזיתים וענבים

כו. זיתים וענבים שזב מהם המשקה בשבת מאליו אסור לשתותו בשבת מחמת גזירה שמא יבוא לסחוט את הפירות^מ, ואסור לטלטל את המשקה כדין מוקצה^{מא}.

דין זה נאמר אף באופן שהאדם הביא את הזיתים והענבים לביתו למטרת אכילה ולא היתה כוונתו לסוחטם כלל.

משקה הזב מפירות

כז. משקה הזב מאליו בשבת מפירות אשר רובם עומד לאכילה ולא לסחיטה, יש להבחין בזה בין שני אופנים:

[א]. אם האדם הביא את הפירות האלו לביתו למטרת אכילה מותר לשתות את המשקה הזב מאליו.

[ב]. אך אם הביא את הפירות האלו על מנת לסוחטם ולשתות את המשקה, הרי המשקה הזב מאליו אסור משום גזירה שמא יסחט את הפירות בידים^{מב}.

חיתוך תפוזים ואשכוליות

כח. החותך תפוזים ואשכוליות לצורך הכנת סלט פירות ובשעת ההכנה הצטבר בצלחת המיץ של הפירות, נראה דמותר לשתות את המיץ, וראה הערה^{מג}.

מ. שו"ע סי' ש"כ ס"א.

מא. גר"ז סי' ש"ה סל"ב, ועיי"ש שהאריך בקו"א. ועיין שו"ת רע"א סי' ה'.

מב. שו"ע שם.

מג. בענין חיתוך תפוזים נראה שאין מקום לחוש לכך שגוף החיתוך יהיה נידון כסחיטה אע"פ שבעקבות החיתוך זב המשקה, שהרי המשקה אינו זב מכח האדם אלא על ידי החיתוך נפתח לו פתח והוא זב מאליו, ואין זו פעולת סחיטה כלל [והיינו כשחותך בסכין חד שאינו צריך לדוחקה על הפרי בזמן החיתוך, אך אם צריך לדחוק את הסכין בזמן החיתוך יש בזה חשש סחיטה, אא"כ המשקה נשאר מעורב עם חלקי הפרי והוא כמשקה הבא לאוכל]. ומה שיש לדון הוא אם יש בזה גזירת משקין שזכו לאסור את שתיית המשקה, ואף שהפירות האלו עומדים אצלו לאכילה מ"מ יש לדון אולי דינם כזיתים וענבים דרגילים הרבה לסוחטם [ולכן אף בהכניסן לאכילה יש לגזור, ראה לעיל סכ"ו], אמנם י"ל דנהי דרגילים הרבה לסחוט תפוזים מ"מ עיקרם עומדים לאכילה, ויש לומר דרק בזיתים וענבים גזרו בגמרא אף בהכניסן לאכילה כיון שרובן לסחיטה ולכן יהיב דעתיה על המשקה, אך לגבי תפוזים שאין בהם רוב גמור

מיץ שהצטבר בתחתית קערת פירות

כט. קערה מלאה סלט פירות שהצטבר בתחתיתה מיץ, נראה דמותו לשותו. וכן תותים שזב מהם ציר מותר לשתותו^{מד}.

נתינת פרוסת לימון בכוס תה

ל. מותר ליתן פרוסת לימון לתוך כוס תה בכלי שלישי^{מה}, ואף שמיץ הלימון יוצא ומתערב במשקה ונותן בו טעם מ"מ אין בזה גזירת משקין שזבו^{מו}.

אמנם אסור לסחוט את פרוסת הלימון כדי להוציא ממנה את המיץ^{מו}.

אכילת אשכולית

לא. מותר לאכול אשכולית חצויה על ידי כפית, ואף שהפרי נסחט תוך כדי אכילתו, וראה הערה^{מה}.

שעומדים לשתייה מנלן לחדש בזה הך גזירה דיהיב דעתיה לסחיטה, ולכא' נראה להקל בזה.

מד. הטעם משום שבשעה שהמשקה זב מן הפירות היה מעורב בהם וטפל להם, והיה בגדר משקה הבא לאוכל, ולכן אף כאשר אכלו את סלט הפירות ונשאר המשקה בפני עצמו לא נאסר. ועוד נראה דאף אם סחט אשכול ענבים לתוך אוכל שבקדרה ולאחר שנאכל האוכל נשאר המיץ של הענבים בפני עצמו מותר לשתותו.

מה. עי' מש"כ לעיל פרק א' סמ"ד ובהערה שם.

מו. חזו"א סי' נ"ב ס"ק י"ט, וטעמו על פי דברי סה"ת סי' רכ"ג המובא בשו"ע סי' ש"כ סי'ב דמשקין שזבו לתוך תערובת אין בהם גזירה של דבר שיש לו מתירין. ולכא' יל"ע בדברי החזו"א, דדברי סה"ת אמורים רק במין במינו, כשבאנו לאסור מדין דבר שיש לו מתירין, אך לגבי מין בשאינו מינו שאיסורו מדין נותן טעם או מדין מילתא דעבידא לטעמא, לא מצאנו היתר בזב לתוך תערובת.

מז. ואין כאן היתר של סחיטה לתוך אוכל, שהרי סוחט לתוך משקה.

מח. כך הורו הגרשז"א וצ"ל והגר"ש אלישיב שליט"א. ועיין בספר שש"כ פרק ה' הערה מ"ב שכתב את טעמו של הגרשז"א וצ"ל, והוא משום דכיון שהמיץ הנסחט נשאר מעורב בפרי לכן אין בזה תורת סחיטה, ונראה כוונתו דהוי כמשקה הבא לאוכל, ועדיפא מיניה, שהרי המשקה אינו יוצא כלל מהפרי, וא"כ כיון שהאדם אינו עוסק כלל בסחיטת הפרי רק באכילה, והמשקה נסחט ממילא, לכן אין בזה תורת סחיטה כלל. ומעתה אין כאן איסור אף שרגילים לשתות את המשקה לאחר סיום האכילה, דכיון שבזמן יציאתו של המשקה נשאר בתוך האוכל, והוא נאכל עמו, לכן אין כאן סחיטה כלל. עוד כתב הגרשז"א וצ"ל דיש כאן היתר של פ"ר בתרי דרבנן, הואיל וסחיטת אשכולית אסורה רק מדרבנן וגם הוי כלאח"י. ונלכא' יש לדון על הטעם

חליבה בשבת

החליבה אסורה מן התורה משום שהחולב מפרק את החלב ממקום יצירתו בבהמה, והרי זה תולדה של מלאכת דשמיט. חלב שנחלב בשבת באיסור דינו כדין תבשיל שהתבשל בשבת באיסור שיבואר דינו בפרק העוסק בדיני מעשה שבת. אמנם כיון שהבהמה מצטערת מאד אם אין חולבים אותה במשך יום שלם וגם עלולה להנזק מזה, לכן הקלו לומר לנכרי לחלוב בהמה בשבת משום צער בעלי חיים^י. ובמקום שאי אפשר לחלוב ע"י נכרי היקל החזו"א בשעת הדחק להתיר חליבה באופן שהחלב הולך לאיבוד^{נא}. ועל פי הוראה זו של החזו"א הומצאה מכונת חליבה אשר יסוד ההיתר שבה הוא שהחלב הראשון היוצא מהבהמה הולך לאיבוד, ויש בזה סוגים שונים של מכונות, ולענין מעשה יש לשאול לחכם.

גם הוצאת חלב אשה הוא בכלל מלאכת מפרק^{יב}, ולכן בכל מקרה יש הכרח להוציא חלב מאשה יש לעשות זאת לפי הדרכים שיתבארו לקמן.

תוצרות התורה
תוצרות השו"ת

השני מכמה טעמים, דמצוי שאין זה בגדר פ"ר דלא ניה"ל אלא ניה"ל במשקה היוצא, וגם יתכן שאין זה נחשב סחיטה כלאח"י, שהרי אם היה סוחט את האשכולית בכוונה היה זה נחשב סחיטה כדרכו אף אם היה עושה זאת ע"י כפית, וא"כ גם כשעושה זאת באינו מתכוין תוך כדי אכילתו אין זה ברור דחשיב כלאח"י. וע"ע מש"כ לעיל הערה י"ז לדון בעיקר דין סחיטת אשכולית אם איסורו הוא רק מדרבנן או דאסור מהתורה].

מט. רמב"ם פ"ח משבת ה"י, תוס' שבת דף עג: ד"ה מפרק. ודעת הרמב"ן בכתובות דף ס. דחליבה אינה אסורה אלא מדרבנן.

נ. שו"ע סי' ש"ה ס"כ, ועיי"ש פרטי דינים נוספים בשו"ע ובמשנ"ב ס"ק ע"ג. ולענין חליבה לתוך אוכלין נחלקו הראשונים אם יש בזה היתר בשבת או רק ביו"ט, והשו"ע פוסק לאסור בזה, ואינו מביא כלל היתר זה בהל' שבת רק בהל' יו"ט סי' תק"ה. נא. חזו"א סי' נ"ו ס"ק ד', וטעמו משום שמך בשעה"ד על שיטת הרמב"ן והר"ן [שהבאנו לעיל הערה כ"א] הסוברים שסחיטה לאיבוד אינה בכלל מלאכת מפרק כלל, דיסוד המלאכה הוא להפיק את המשקה מן הפרי ע"מ להשתמש בו, ואף שמתוס' כתובות ו. מוכח דלא ס"ל כהך סברא, מ"מ בשעה"ד סמך החזו"א על שיטת הרמב"ן וסיעתו, וגם ההיתר של מכונת החליבה שהונהג בהוראת החזו"א מבוסס על שיטה זו שחליבה לאיבוד מותרת.

נב. שו"ע סי' שכ"ח סל"ד. אמנם פשוט שהנפקת תינוק אינה בגדר מלאכה כלל דלגבי התינוק חשיב מעשה אכילה ואין לזה שם מלאכה כלל. והורה הגרשו"א זצ"ל דה"ה דמותרת אשה לסייע לתינוק בשעת היניקה ע"י לחיצה על הדד [מובא בספר מגילת ספר סי' ז' ס"ק ה'].
ספר ארחות שבת הודפס מתוך אוצרות התורה, עמוד 221

חליבה ע"י ישראל וע"י נכרי

לב. אסור מן התורה לחלוב בהמה בשבת^{נג}, ומשום צער בעלי חיים התירו לחלוב בהמה על ידי נכרי^{נד}, אך אסור לשתות את החלב בשבת^{נה}, וכיון שאסור לשתותו אסור לטלטלו משום איסור מוקצה^{נו} [ומותר להוליכו לקירור ע"י עכו"ם משום שיש בזה היתר של שבות דשבות במקום הפסד].

חליבה לאיבוד

לג. במקום שאי אפשר לחלוב על ידי נכרי מותר לחלוב את הבהמה רק באופן שהחלב הולך לאיבוד^{נז}.

חלב שנחלב באיסור

לד. חלב שנחלב באיסור אסור לשתותו בשבת^{נח} וכן אסור לטלטלו בשבת^{נט}. ואם החליבה נעשתה במזיד אסור החלב בשתיה לעולם לאדם שחלב אותו באיסור. ולענין חלב שנחלב בשבת על ידי אנשים שאינם שומרי תורה על מנת למוכרו עיין בפרק העוסק בדיני מעשה שבת.

הנקה

לה. אסור לאשה לקלח את חלבה לתוך כלי על מנת לתת לתינוק לשתות^ס, אלא אם כן יש בדבר ספק פיקוח נפש^{סא}.

נג. רמב"ם ותוס', ע"י הערה מ"ט.

נד. שו"ע סי' ש"ה ס"כ.

נה. עיין שו"ע סי' ש"ה ס"כ, ומקורו בטור שם. והטעם משום גזירת משקין שזבו, דכשם שגזרו על משקה הזב מאליו מזיתים וענבים כמבואר לעיל סעיף כ"ו כן גזרו על חלב הזב מן הבהמה, וה"ה שגזרו על חלב שחלבו עכו"ם בהיתר. ועיין ב"י סי' תק"ה שמביא בשם הרשב"א **דחלב שנחלב ע"י עכו"ם ביו"ט מותר לישראל**, וכתב החזו"א סמ"ד סק"ד שמבואר מזה שהרשב"א אינו סובר גזירת משקין שזבו כציוור זה, אך כתב החזו"א דלהלכה קי"ל לאסור את החלב בין בשבת ובין ביו"ט.

נו. גר"ז סי' ש"ה סל"ב, ועיי"ש בקו"א סק"ב, וע"ע תשובת רע"א סי' ה' ובחזו"א סי' מ"ד ס"ק ה'.

נז. חזו"א סי' נ"ו ס"ק ד', וכנ"ל הערה נ"א.

נח. חלב שנחלב באיסור, אסור בשבת משתי סיבות: [א]. איסור משקין שזבו, כמבואר לעיל סעיפים כ"ו-כ"ז. [ב]. איסור מעשה שבת, כמבואר בשו"ע סי' שי"ח ס"א.

נט. ע"י מש"כ לעיל הערה מא.

ס. סי' שכ"ח סל"ד.

סא. עיין שעה"צ שם סוס"ק פ"א שדן למה התיר השו"ע בסעיף ל"ה לקלח חלב לתוך פי

לו. מותר לאשה לקלח את חלבה לתוך פי התינוק כדי לזרזו להתחיל לינוק^{סב}.

לז. אשה המצטערת מעודף חלב מותר לה לקלח את החלב לאיבוד, כגון שתקלחנו לתוך כלי שיש בו חומר הפוגם את החלב או לתוך כיור וכיוצ"ב^{סג}. ורשאתי להשתמש גם במשאבה המופעלת ביד ובלבד שתניח מתחלה חומר פוגם [שאינו מוקצה, כגון מי סבון] בתוך בית הקיבול של המשאבה.

לח. השימוש במכונת שאיבה חשמלית על מנת לשאוב חלב מהאשה אינו מותר אלא במקום ספק פיקוח נפש, שהרי עצם הפעלת המכונה יש בה מלאכה אסורה ולכן אין היתר להשתמש במכונה חשמלית לצורך שאיבת החלב לאיבוד. [וגם כשיש פיקוח נפש, אם אפשר להשתמש במשאבה המופעלת ביד יש לעשות כן כדי למעט במלאכות].

ריסוק קרח

בגמ' שבת דף נא: איתא בברייתא אין מרזקין [אין מרסקין] לא את השלג ולא את הברד בשבת בשביל שיוזבו מימיו, אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש.

ונחלקו הראשונים בטעם האיסור לרסק את הקרח ולהופכו למים: [א]. רש"י כתב דהאיסור הוא משום שמוליד מים בשבת והרי זה דומה למלאכה שבזרז את המים האלו. [ב]. הרמב"ם [פכ"א הי"ג] והרשב"א והר"ן כתבו דאיסור זה הוא מכלל הגזירה של סחיטת פירות, דכשם שאסרו לסחוט פירות העומדים למשקין כן אסרו לרסק את הקרח ולהופכו למשקה. [ג]. בספר התרומה סי'

הוצאת הרמב"ם

התינוק כדי שיינק, וכתב בסוף הדברים ואולי משום שהוא בכלל סכנה אם לא יינק, ועם כל זה צ"ע, עכ"ל. ועיין בחזו"א סי' נ"ט ס"ק ג', ד', במה שכתב לענין הכנת מאכלים לתינוק בשבת. ובימינו מצויים תחליפי חלב, ויש תינוקות שהורגלו גם בתחליפי חלב, ויש תינוקות שלא הורגלו בזה, ויעשה בכל מקרה שאלת חכם.

סב. שו"ע סי' שכ"ח סל"ה, ועיין בשעה"צ המובא בהערה הקודמת.

סג. שו"ע סי' ש"ל ס"ח, ועיי"ש במשנ"ב ס"ק ל"ב דטעם ההיתר הוא משום שאין זה כדרך מפרק כיון שהולך לאיבוד, ועוד דהוי משאצל"ג ומשום צערא לא גזרו. וה"ה אם אין האשה מצטערת מעודף חלב אך צריכה להוציא את חלבה על מנת לשמור על כושר ההנקה [כ"כ הגרשז"א וצ"ל במכתב שבסוף ספר מאור השבת ח"א מכתב י"א אות י', והוסיף שהיתר זה הוא אף בתינוק האוכל גם מאכלים אחרים, ועיי"ש דאיירי באופן שהחלב הולך לאיבוד].

רל"ה כתב דאיסור זה הוא משום נולד, והבינו הרמב"ן והרשב"א והר"ן שכוונתו שהמים שנתהוו מריסוק הקרח נחשבים בגדר נולד, כיון שבכניסת השבת לא היו בעולם, ולכן הם אסורים^{סד},

סד. יש מהראשונים שהעתיקו בשם סה"ת שהאיסור הוא משום דמוליד מים [רא"ש פ"ד דשבת סי' י"ג, אור זרוע סי' ס"ה, וע"ע סמ"ג לאוין ס"ה שהזכיר רק את הטעם דנמחה על ידו, ומשמע כהרא"ש דעיקר האיסור הוא בהולדת המים]. ולפ"ז שיטת סה"ת כרש"י ואין כאן דין נולד ומוקצה כלל. וע"ע שו"ת פנים מאירות ח"א סי' פ"ד שהאריך לומר דלא נתכוין סה"ת כלל לאסור את המים שנימחו מן הטעם נולד, וכל עיקר כוונתו באומרו נולד היא לאסור את הריסוק וההולדה, והדברים מדויקים מאד בלשון סה"ת שכתב דהאיסור הוא משום שהשלג נמחה ונעשה צלול על ידו, ומבואר דשלג שנימח מאליו אין בו איסור נולד אף לדעת סה"ת, ועיין עוד בהמשך דברי סה"ת שכתב דהא דשרי ליתן קרח לתוך הכוס הוא משום דהוי גרמא בעלמא ומאליו הוא נמחה, ולכאורה אין זה אלא טעם להא דנתינה לתוך הכוס אינה נחשבת מעשה ריסוק, אך אם איסורו של סה"ת הוא משום נולד אין מקום לדון כלל אי הוי גרמא או מעשה, דסו"ס נימח ונעשה משקה. ועוד דאם המשקה הוי נולד א"כ צ"ע למה כשנותנו לתוך הכוס אין המים הנוצרים מהקרח שנמס אוסרים את המים שבכוס הרי כלל הוא בדינו דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל [ואמנם י"ל דסה"ת לשיטתו סי' רכ"ג, מובא בטור סי' ש"כ, דאין איסור במשקה הזב מהענבים בשבת אם הוא מתערב במשקה שזב מהענבים מבעו"י, דכיון שלא היה המשקה הזה ניכר בפ"ע אלא מיד נתערב לא גזרו בזה דדשיל"מ לא יתבטל, אך מלשון סה"ת דידן גבי שלג וקרח לא משמע כלל שנתכוין לאותו יסוד שחידש בסי' רכ"ג].

עוד יש להעיר בזה דהא קיימ"ל בסי' תצ"ה דנולד אינו אסור בשבת [ולא נראה כלל לומר דהוי נולד גמור כדוגמת עצים שנשרפו בשבת והפכו לאפר], ואף אי נימא דסה"ת סובר כר"ת האוסר נולד אף בשבת, מ"מ לדידן אין לאסור דהא קיימ"ל דנולד שרי.

והנה המג"א סי' שי"ח ס"ק מ"ב נוקט בדעת סה"ת דהמשקה הנימח אסור מטעם נולד, אבל גם לשיטתו מוכח דאין זה כשאר נולד, שהרי כתב דמותו ליתן את השומן בתנור קודם שהוסק, דכל כה"ג אין לנו לחוש לזה שעכו"ם מסיקו אח"כ, והעתיקוהו הגר"ז והמשנ"ב ס"ק ק". והדברים לכאן צ"ע, דאם אכן השומן הנימח אסור מטעם נולד מאי נפק"מ באיזה אופן הונח השומן בתנור, סו"ס כעת הוא נימח והרי זה נולד, וכבר תמהו כן הפמ"ג והחמד משה, אמנם נראה ברור דדעת המג"א דהך נולד דקרח ושומן לא נאסר אלא כאשר עברו על מעשה ריסוק והולדה, ולא בנימוח מאליו, וכן כתב בספר תוספת שבת [וכן היא לשון המג"א שם דנראה דבדיעבד השומן אסור, ומשמע שנעשה כאן מעשה איסור ואסרינן ליה בדיעבד].

ונמצא דג' שיטות נאמרו בהבנת ספר התרומה: [א]. לדעת הרמב"ן והר"ן טעמו של סה"ת הוא משום איסור נולד, ולפ"ז אפילו נימחו הקרח או השומן מאליהם הרי הם אסורים, וכנראה כך נקטו בדבריו הב"י והרמ"א, אלא שהב"י לא פסק כסה"ת, והרמ"א מביא את שיטתו בלשון "יש מחמירים", וסיים דנהגו להחמיר, וכן נוקטים

ולפ"ז איסור זה שייך להלכות מוקצה. אמנם ראשונים אלו נחלקו על סה"ת ונקטו דמים הנוצרים מקרח אינם בגדר נולד, כיון שגם בזמן שהיה הקרח קרוש היה עליו תורת משקה.

והנה בסה"ת כתב דכשם שאסור לרסק קרח ולהופכו למים, כן אסור לרסק שומן קרוש ולהופכו לשומן נוזלי, ואסר מה"ט ליתן מאכל שיש בו חתיכות של שומן קרוש אצל האש לחממו משום שהשומן נימוח.

ורבים מהראשונים נחלקו על סה"ת בדין זה ונקטו דכל האיסור הוא דווקא לרסק בידים, אך כל שאינו מרסק בידים אין זה אסור אף שנותנו אצל האש ונימוח, וראה בהערה ביאור מחלוקת זו^{סה}.

הפמ"ג והחמד משה. [ב]. לדעת הרא"ש והאו"ז [והאריך הפנים מאירות לבסס שיטה זו מלשונות סה"ת] כל האיסור הוא על הריסוק וההמסה, אך אין מקור לאסור את המים והשומן שנוצרו. [ג]. ולדעת מג"ז וגר"ז ומשנ"ב כל שעבר על איסור ריסוק גזור על המשקה הנוצר כדין נולד, אבל אם נימוח מאליו שלא ע"י מעשה לא גזור.

ודע עוד דהרמב"ן והר"ן, שהם מקור השיטות שביארו דלפי סה"ת האיסור הוא משום נולד, קישרו את הדין הזה לדיני טומאת אוכלין, והיינו דאיסור נולד הנזכר בזה הוא משום שמוליד משקה מדבר שאינו משקה וולכן נחלק הרמב"ן לדינא על סה"ת ואמר דקרח ושלג תורת משקין עליהם אף קודם שנימוחו, ואין לאסור את הריסוק מטעם נולד, וכן נחלק עליו בשומן שנימוח משום שהשומן יש עליו תורת אוכל אף לאחר שנימוח. ועי' ר"ן שיישב את דברי סה"ת לגבי שומן, דכיון שמצבו הטבעי של השומן הוא נוזלי, ורק כשהוא נוזל הוא ראוי לאכילה, לכן יש לדמות שומן קרוש לפירות העומדים למשקים והשומן הנימוח אסור כדין נולד].

סה. בטעמו של סה"ת שאסר להניח שומן כנגד האש נחלקו הראשונים, ומחלוקת זו נובעת מהמחלוקת שהבאנו בהערה הקודמת בעיקר ההבנה בשיטתו, לדעת הרא"ש ואו"ז וסמ"ג שטעמו של סה"ת הוא כרש"י, דהאיסור הוא על מעשה הריסוק, משום דמוליד מים, ולא הזכירו כלל איסור נולד, נמצא שעיקר חידושו של סה"ת הוא שגם נתינת שומן או קרח כנגד האש נחשבת מעשה ריסוק, ועי' נחלק הסמ"ג ואומר דאין זה מעשה ריסוק כיון שהשומן נמחה מאליו. ולדעת הרמב"ן וסיעתו שהבינו דאיסורו של סה"ת הוא משום נולד, אין צורך לבאר דסה"ת סובר דהנחה כנגד האש נחשבת מעשה ריסוק, די"ל דנהי דאינו מעשה ריסוק, מ"מ השומן הנימוח נאסר מטעם נולד. ולפי שיטתם אפילו הניח קרח בכוס ריקה ונימוח ג"כ אסורים המים משום נולד לדעת סה"ת.

וולענין הנחת קרח בחמה לא נתפרש בסה"ת איסור בזה, ורק הר"ן כתב דסה"ת אוסר זאת, ואפשר דזה תלוי במחלוקת הנ"ל, דאם איסורו של סה"ת הוא משום דהנחה על גבי האש נחשבת מעשה ריסוק, אפשר דהנחה בחמה אינה אסורה, אך הר"ן לשיטתו שהבין שסה"ת אוסר מטעם נולד, הביא דה"ה בהניחו בחמה ה"ז אסור

ולהלכה — השו"ע סי' שי"ח סט"ז וסי' ש"כ ס"ט פוסק דלא כסה"ת, ומתיר לתת שומן וקרח כנגד המדורה, והרמ"א בסי' שי"ח מביא דיש מחמירין, וסיים דנהגו להחמיר ובמקום צורך יש לסמוך על המקילים.

ריסוק קרח ושלג

לט. אין לרסק קרח ושלג ולהופכם למים^{טו}.

נתינת קוביות קרח לתוך מים

מ. מותר לתת קוביות קרח לתוך מים או משקה אחר ואין זה כלול באיסור ריסוק קרח ^{מותר בתורה} משום שהקרח נמס מאליו^{טז}.

ריסוק וערבוב קרח בתוך מים

מא. הפוסקים נחלקו אם האיסור לרסק קרח ולהופכו למים נאמר גם באופן שהקרח נמצא בתוך משקה, רבים מהפוסקים התירו בזה, ויש שאסרו, וטוב להחמיר בזה לכתחילה^{טז}.

לפי סה"ת. וע"ע שעה"צ סי' ש"כ ס"ק ל"ה שמבואר ממנו דהנחה בחמה אסורה רק לפי הטעם דנולד].

סו. שו"ע סי' ש"כ ס"ט.

סז. שם. ודע דלפי השיטות הסוברות שקרח שהונח בכוס ריקה ונמס אסור מטעם נולד, צ"ל דטעם ההיתר ליתן קרח לתוך כוס שיש בה משקה הוא משום שהמים הנולדים מהקרח הנמס מתערבים מיד ומתבטלים בתוך המשקה ואינם ניכרים בפ"ע. [ויש לעיין במקרה שהקרח מרובה על המים, האם אמרינן דקמא קמא בטיל והכל מותר, או דאחרי שנימוח כל הקרח נתרבה האיסור וחוזר וניעור, ועיין ברמ"א יו"ד סי' צ"ט ס"ו שפוסק דאיסור שנתבטל ברוב ואח"כ נתרבה חוזר וניעור, והפר"ח והגר"א מקילים בשיעורים דרבנן, ולא נתפרש אם מקילים גם באיסור דרבנן כאשר השיעור הוא דאורייתא, כגון בנ"ד שנתרבה האיסור. אמנם כיון שעיקר איסורו של קרח שנימוח אינו ברור, וכדלעיל הערה ס"ד, לכן אפשר שיש לצרף לקולא את שיטות הראשונים הסוברים דאין חוזר וניעור אפילו בדאורייתא, וצ"ע].

סח. הרמב"ן והר"ן מביאים תוספתא בשבת ספ"ד דמותר לרסק קרח לתוך הכוס. ובסה"ת סי' רל"ה משמע לאסור בזה, דכתב דטעם ההיתר ליתן קרח בתוך כוס הוא משום דנמחה מאליו והוי גרמא, וכן לשון השו"ע סי' ש"כ ס"ט. ועי' בה"ל סי' ש"כ סי"א ד"ה יזהר שמביא את דברי המג"א שכתב דגם דעת תוס' ורא"ש לאסור זאת, שהרי אסרו ליטול ידיו ולשפשפם במים שמעורב בהם קרח [ועיי"ש היטב בבה"ל דלכא"ו ס"ל דנידון התוס' ורא"ש לגבי נטילת ידים חמיר טפי דאין זה ממש ריסוק לתוך

הנחת משקה קפוא כנגד האש

מב. כלי שיש בו משקה קפוא ורוצה לורז את הפשרתו יש להחמיר שלא ליתנו כנגד האש אף שאינו יכול להגיע כלל לבישול, משום שאנו חוששים לדעת הפוסקים הסוברים שהנתינה במקום שמגיע אליו חום האש נחשבת כריסוק בידים, אך במקום הצורך אפשר להקל בזה וליתנו כנגד האש על מנת שיפשיר^{סט}, ובלבד שלא יניח את המשקה במקום שעלול להגיע לידי בישול, והיינו לחום שיד סולדת בו, אם ישאר שם במשך כל השבת, דזה אסור אף אם דעתו ליטלו מהאש קודם שיתחמם כל כך, כמבואר בפרק א' סעיף י"ח]. ובדיעבד אם כבר נתן משקה קפוא אצל האש והופשר מותר לשתות את המשקה^צ.

תוספות התורה קרח שנימוח מאליו

הבאנו לעיל [במבוא לדין ריסוק קרח] את שיטות הראשונים בטעם האיסור. וכן הבאנו [בהערה ס"ד] את מחלוקת הראשונים והאחרונים בהבנת דברי ספר התרומה. וכאשר אנו באים לדון אם מותר לשתות קרח או משקה קפוא שהופשרו מאליהם והפכו למים [ולא נתערבו לתוך משקה אחר], הדבר תלוי בשיטות הנ"ל, דלשיטת רש"י וכן לשיטת הרמב"ן והרשב"א לא מצינו איסור אלא לעשות מעשה ריסוק, ולכן פשוט שמשקה הנוצר מקרח שנימוח מאליו מותר בשתייה. ולשיטת סה"ת שאסר משום נולד [ונכתב הרמ"א לחוש לדבריו וכדלעיל] הדבר תלוי בהבנת דבריו, דלפי הבנת הרמב"ן וסיעתו בדברי סה"ת יש לאסור את המשקה שהרי הוא נולד, אמנם לשאר השיטות שנאמרו בהבנת דברי סה"ת אין לאסור את המשקה שנוצר מקרח שנימוח מאליו כיון שלא נעשה בו מעשה של איסור. וכבר הבאנו שבמקום הצורך גם

מים]. וע"ע במג"א סי' שיי"ח ס"ק מ"ה שכתב דאין לטוח צלי בשומן קרוש כיון שהוא נימוח, והא"ר התיר בזה, דס"ל דמותר לרסק את השומן ולהמיסו כיון שנבלע בצלי, וציין שם המשנ"ב דטוב להחמיר לכתחילה הואיל וגם בענין ריסוק שלג וקרח לתוך משקה שבכוס משמע בשו"ע להחמיר.

סט. עי' ב"י סי' שיי"ח סט"ז שלדעת רוב הפוסקים מותר ליתן קרח כנגד האש על מנת שימס, ואין זה כלול בגזירה של איסור ריסוק קרח, ורק סה"ת אסר זאת. ולהלכה פסק השו"ע כדעת רוב הפוסקים שאין בזה איסור כלל, והרמ"א כתב דיש להחמיר בזה אם לא במקום הצורך.

ע. משנ"ב שם ס"ק ק"ז בשם הפוסקים.

הרמ"א מיקל שלא לחוש לשיטת סה"ת. ועוד כתב המשנ"ב סי' ש"ח ס"ק ק"ז בשם הפוסקים שבדיעבד אם עבר והפשיר שומן או שאר משקה קפוא הרי זה מותר, דלענין דיעבד הקלו אף כאשר ההפשרה לא נעשתה לצורך. וראה לקמן פרטי הדינים בזה.

קוביות קרח שנימוחו מאליהם

מג. נתן קוביות קרח בקערה ריקה ונימוחו והפכו למים מותר לשתות את המים האלו^{עא}. ויש שכתבו דטוב להמנע מלשתותם אם אינו מקום צורך^{עב}.

הפשרת משקה קפוא

מד. במקום שיש בדבר צורך השבת^{עג} מותר להוציא מהקפאה מיץ קפוא או ליפתן קפוא וכדומה ולהניחם באויר החדר עד שיפשירו ויהפכו לנוזל^{עד}.

עא. במבוא לסעיף ל"ט שלדעת רוב הראשונים מותרים המים בשתיה, וגם לדעת סה"ת נראה שדעת רוב האחרונים [ובכללם המג"א וח"א גר"ז ומשנ"ב] דכל שלא עשה מעשה של הולדה מותר אף לכתחלה לשתות את המשקה שנוצר מהקרח שנימוחו, וז"ל לדינא בשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' מ'. ואף שלפי פשטות דברי הרמ"א שפסק לכתחלה כסה"ת נראה דאוסר גם בנימוח מאליו, מ"מ כיון שהמשנ"ב ס"ק ק"ז מביא את הגר"ז המתיר בדיעבד בכל ענין, אף שלא במקום הצורך [משום דלענין דיעבד אין צריך לחוש לסה"ת], לכן יש להקל בציור הנ"ל שכבר נימוחו קוביות הקרח.

ונראה שהוצאה מהמקפא לאויר החדר אינה נידונית כלל כנתינת דבר קפוא אצל האש, ולכן אף שלגבי נתינת דבר קפוא אצל האש דן זאת סה"ת כמעשה ריסוק, וכתב הרמ"א סי' ש"ח סט"ז שאין להקל בזה אלא במקום הצורך, מ"מ הוצאת דברים קפואים לאויר החדר מותרת לכתחלה, דאין זה מעשה חימום אלא נתינה בחום הטבעי של הבית [אמנם לענין מעשה אין לעשות כן לכתחלה אלא במקום הצורך, לחוש לשיטות האוסרות לפי סה"ת אף בנימוח מאליו].

עב. שש"כ פ"י ס"ג בשם הגרשז"א זצ"ל, והיינו כשיש לו מים אחרים לשתיה דהפסד מועט הוא ולא חשיב דיעבד. אמנם פשוט דאף לדבריו מותר להשתמש בקוביות הקרח שעדיין לא נימוחו ואין צריך לחוש לזה שהמים טופחים על גביהם, משום שבדיעבד התיר המשנ"ב סי' ש"ח ס"ק ק"ז את המשקה הנימוח בכל ענין, ורק לענין עצם שתיית המים אמר הגרשז"א זצ"ל דטוב להמנע אם יש לו מים אחרים לשתיה. ומכל הטעמים הנ"ל פשוט גם דאין צריך לחוש שמא המים שנימוחו אסורים באיסור מוקצה, שהרי מן הדין מים אלו מותרים בשתייה בדיעבד.

עג. כגון שלא היה לו מערב שבת די מקום במקרה והוצרך להניח את הלפתן בהקפאה, או שהיו לו מיץ או לפתן בהקפאה ונתחדש לו צורך להשתמש בהם בשבת.

עד. לדעת רוב הפוסקים הנזכרים לעיל במבוא לדין ריסוק קרח [סעיף ל"ט] מותר להשתמש במיץ הקפוא אף אם אינו מקום הצורך, שהרי לא עשה מעשה הולדה

ואם הוא צריך למשקה המופשר בתוך זמן קצר, מותר לזרו את ההפשרה על ידי שניח את המשקה הקפוא בסמוך לאש^ע [במקום שאינו יכול להגיע ליד סולדת בן], או בתוך כלי שני עם מים חמים [ובלבד שיקפיד שהמים לא יכסו לגמרי את הכלי שבו המשקה^ע].

הפשרת חלב קפוא

מה. במקום שיש בדבר צורך השבת מותר להוציא שקית חלב קפוא מההקפאה וליתנה באויר החדר על מנת שתופשר^ע, ואם הוא צריך לחלב המופשר בתוך זמן קצר מותר לזרו את ההפשרה על ידי חימום השקית באופנים הנזכרים בסעיף הקודם.

רוטב דג שנפשר

מו. אם הוציא מהמקרר רוטב דגים קרוש ונפשר מאליו מותר לאוכלו^ע. ובמקום הצורך מותר לחמם את הדגים עם הרוטב במקום שאינם יכולים להגיע לחום שהיד סולדת בו^ע.

הוצאות התורה

- בידים. וגם לדעת הפוסקים שנקטו שבכל גווי אסור סה"ת משום נולד הרי זה מותר אם הוא לצורך השבת וכפי שפסק הרמ"א. ודע דאף לדעת האוסרים שלא במקום הצורך, מ"מ בדיעבד כתב המשנ"ב דהמשקה הנימוח מותר בשתיה אף אם עצם ההפשרה לא היתה במקום הצורך [סי' ש"יח ס"ק ק"ז].
- עה. דבמקום צורך התיר הרמ"א אף להניח אצל האש.
- עו. וכפי שהתבאר בפרק ב' סעיף צ' שיש בזה חשש איסור הטמנה.
- עז. לגבי חלב קפוא שהפשיר קיימות כל סברות ההיתר הנזכרות בהערות הקודמות, ובנוסף לזה דעת הגרשז"א זצ"ל [בשש"כ פ"י הערה ט"ו] דבחלב קפוא שנפשר אין איסור נולד, וטעמו דדוקא לגבי קרח שהופשר נקט סה"ת דהוי נולד משום שלקרח אין דין משקה לענין דיני טומאת אוכלין אא"כ חישב עליו למשקה, אבל חלב קפוא יש עליו תורת משקה הואיל וכל עיקרו עומד למשקה.
- עח. גם לגבי רוטב דג שנפשר מאליו קיימות הסברות שנכתבו לעיל בהערות הקודמות, ובנוסף כתב בספר שש"כ פ"א הערה ק"ט בשם הגרשז"א זצ"ל דיש לחלק בין רוטב דגים לבין שומן, ד"ל דדוקא בשומן כתב סה"ת דאם נימוח דינו כנולד משום שאין רגילות כלל לאכול שומן קרוש, אך ברוטב דגים רגילים בזמננו לאוכלו קרוש, וא"כ אינו בגדר פירות העומדים למשקים, וי"ל דלא חשיב נולד [ואף שבמחצית השקל סי' ש"יח ס"ק מ"ב דימה רוטב דגים לשומן, מ"מ בזמננו שאני וכנ"ל].
- עט. כאשר מפשיר את רוטב הדגים כנגד האש [במקום שאינו יכול לבוא לחום שיד סולדת בן] הרי זה אסור לדעת סה"ת, וכמו שנתבאר לעיל הערה ס"ט [והיינו דאף הפנים מאירות ומג"א מודים שסה"ת אוסר בזה, אלא שבמקום צורך היקל הרמ"א שלא

חימום עוף או בשר

מז. הבא לחמם בשבת חתיכות עוף או בשר יש להבחין בזה בין שני אופנים:

[א]. אם יש בכלי כמות גדולה של שומן או רוטב שנקרשו אין לחמם, משום שהשומן נפשר והרי זה כמוליד^פ, ובמקום הצורך הרי זה מותר.

ואם יש בכלי רוטב שאינו קרוש, אין לחממו בשבת על גבי קדרה אחרת במקום שיכול להגיע לחום שהיד סולדת בו, משום איסור בישול^{פא}.

[ב]. ואם אין בכלי שומן או רוטב רק חתיכות עוף ובשר, מותר לחמם אף על פי שבשעת החימום נפשר מעט שומן הנמצא בתוך העוף ועל גביו וזב אל הכלי^{פב}.

ולכן הרוצה לחמם בשבת בבוקר עוף ובשר ראוי להכין מערב שבת כלי ובו חתיכות הבשר בלי רוטב. אבל אין להסיר בשבת עצמה את הרוטב הקרוש מחתיכות הבשר משום איסור בורר^{פג}.

גלידה שנמסה

מח. מותר לאכול גלידה שנמסה^{פד}.

המסת סוכר וקפה נמס

מט. מותר ליתן סוכר וקפה נמס ושאר אבקות נמסות במים ולערבם על מנת שיהיו נימוחים ונמסים בתוך המים ואין בזה איסור מוליד.

לחוש לשיטת סה"ת]. והנה לפי סברת הגרשז"א זצ"ל הנזכרת בהערה הקודמת יש מקום לדון דכשם שאין ברוטב דגים שנפשר מאליו איסור נולד ה"נ אין איסור להפשירו כנגד האש, וכ"כ בשש"כ פ"א סל"ז.

פ. שו"ע סי' שיי"ח סט"ז.

פא. משנ"ב שם ס"ק ק"ד.

פב. משנ"ב שם ס"ק ק"ה, והטעם משום דבדבר מועט לא החמירו בזה.

פג. עי' לעיל פרק ג' סנ"ו.

פד. עי' מש"כ לעיל הערה ע"א בטעם ההיתר. ועיין גם בשש"כ פ"י ס"ח בשם הגרשז"א זצ"ל. ובלא"ה אין כאן מקום ספק שהרי המשנ"ב סי' שיי"ח ס"ק ק"ז כתב דבדיעבד הרי זה מותר בכל גווני. וכן הדין במאכל המכונה "קרטיב" שהיה מונח בכלי ונמס. ולענין ממתק קפוא המכונה "איגלו" שדרכו שנפשר לתוך שקית ושותים אותו, עי' מש"כ שם בהערה דלדעת רוב הפוסקים הרי זה מותר, וכן הכריע בשו"ת שבט הלוי

וכן מותר לערות מים חמים [באופן שאין בדבר איסור בישול] על גבי סוכר או קפה נמס וכיוצ"ב. וראה הערה פ"ה.

נתינת דבש בכוס תה

נ. הבא ליתן כפית דבש בכוס תה וכדומה, אם הדבש קרוש ראוי שלא לערב אותו בכפית, משום שדומה למי שמרסק קרח בתוך כוס של מים^פ. ולענין נתינת דבש קרוש בכוס תה בלי לערבו בכף נראה שמותר, וראה הערה פ"ו.

ח"ז סי' מ', ואף שיש מחמירים שם לענין לכתחלה מ"מ לכאורה מסתבר דלצורך קטנים אין להחמיר.
פ. עי' חיי אדם כלל י"ד סי"א ובספר שביתת השבת מבשל אות כ"ז שהקלו לערב סוכר בתוך משקה, ובפמ"ג סי' שיי"ח במ"ז ס"ק ט"ו מתיר אף לערות על גבי סוכר, וע"ע חזו"א סי' נ"ח ס"ק ט' שהתיר לערות מכלי שני על גבי אבקה נמסה ולא חשש לאיסור ריסוק ומוליד [אף שהמג"א סי' רנ"ג ס"ק מ"א כתב שאין לערות מים חמים ע"ג שומן משום שהרי זה כמרסקו בידים].
והנה הח"א כתב דטעם ההיתר משום שמותר לרסק קרח לתוך מים וכדאיתא בתוספתא שהובאה בראשונים [עיין לעיל סעיף מ"ג], אמנם עיי"ש שהבאנו דאף שכן הוא עיקר ההלכה מ"מ יש שהחמירו לכתחילה שלא לרסק קרח לתוך מים, ומ"מ המנהג פשוט להקל בנתינת סוכר וקפה נמס במים. ואפשר שלגבי המסת סוכר וקפה ושאר אבקות נמסות יש סברא נוספת להיתר והיא סברא שכתב בספר פחד יצחק [לאמפרונטי] בערך "בורית בשבת", שיש לחלק בין דבר שהוא עצמו נימוח והופך לנוזל לבין דבר שאינו נימוח רק מתפרד ע"י המים עכ"ד. וכוונתו שהסוכר אינו מתהפך בעצמו לנוזל אלא מתפזר בתוך הנוזל, ואף שמצינו בשו"ע סי' ש"כ סי"ב שאסר לשפשף ידיו במלח משום שנימוח והופך למשקה, דהיינו שמשפשף ידיו בעודן רטובות והמלח נימוח מהלחלוחית שבידו, י"ל דהתם שאני שהמים מעטים ולכן דנים זאת כמלח שנימוח ואסור, ומה"ט נמי אסרו הפוסקים בסי' שכ"ו שימוש בבורית, משום שהיא נימוחה מהלחלוחית שעל גבי ידיו ונוצרת לפנינו בורית נמסה, אבל כל שנותן אבקות אלו לתוך מים מרובים אין דנים זאת כלל כפעולת המסה אלא כפעולת הפרדה במים והרי זה מותר.

פ. ריסוק דבש קרוש לתוך כוס תה חמיר מנתינת סוכר לכוס תה, משום שדבש דומה לשומן שיש בו ב' מצבים, קרוש ונימוח, ואפשר שהמסת דבש דומה להמסת שומן שנתבאר שלדעת סה"ת הרי זה אסור. וכאשר מרסקו לתוך כוס שיש בה משקין ואינו ניכר עי' שעה"צ סי' שיי"ח ס"ק קמ"ו דטוב להחמיר לכתחלה, ונקטנו לשון "ראוי שלא לערב" משום שיש מקום לדון בדבדבש, שהוא ראוי לאכילה בעודו קרוש, שמא אין הריסוק נחשב כמוליד, עיין לעיל הערה ע"ח, ע"ט. ואין לומר שריסוק דבש לתוך כוס תה יהא חמור מריסוק קרח לתוך מים משום שטעם הדבש ניכר במים, שהרי

ולענין חשש בישול בדבש הניתן בכוס תה עיין לעיל פרק א' סעיף מ"ח.

העמדת מרק קפוא על האש ביו"ט

נא. מותר במקום הצורך להוציא ביום טוב מרק קפוא מההקפאה ולהעמידו על גבי האש ולהפשירו ולבשלו דכיון שהוא לצורך היום אין בזה איסור, וראה הערה פ"ח.

אוצרות התורה
תוצאות השנה

במשנ"ב סי' ש"ח ס"ק ק"ח ושעה"צ ס"ק קמ"ו דימה טיחת שומן ע"ג צלי לריסוק קרח לתוך מים, וגם שם טעם השומן ניכר].

פז. לכאור' יש לדון אף כאשר נותן דבש קרוש לכוס מים חמים בלי לערבו יהא בזה חשש איסור, שהרי הדבש נימוח מכח חום המים והרי זה דומה לנתינת שומן על גבי האש, דלדעת סה"ת הרי זה כמעשה ריסוק, אמנם אפשר דכיון שהדבש נימוח לתוך המשקה ומעיקר הדין שרי אף לרסקו לכתחילה לתוך המשקה כמבואר בשעה"צ סי' ש"ח ס"ק קמ"ו ורק מחמירנן לכתחילה, הכא שאינו מרסקו בידים ורק לדעת סה"ת חשיב מעשה ריסוק אין להחמיר כולי האי. וכן משמע להדיא במשנ"ב סי' ש"ח ס"ק ק"ח דלא מצרפינן תרי חומרי בזה.

פח. עיין לעיל הערה ס"ט שהבאנו את מחלוקת הראשונים אם העמדת קרח או שומן אצל האש היא בכלל איסור ריסוק קרח או דאין כאן מעשה ריסוק, ולהלכה השו"ע מיקל בזה והרמ"א מחמיר בזה אם לא במקום הצורך. אמנם נראה דלענין יו"ט יש להקל בזה, דהנה כתב הגרשז"א זצ"ל, מובא בספר שש"כ פ"ב הערה כ"ט דנראה דביו"ט מותר לרסק קרח ע"מ לשתות את המים, דיש להתיר איסור מוליד לצורך אוכל נפש, ולמד זאת מהגר"ז סי' תקי"א ס"ז, והוסיף דכן הוא המנהג לטגן ביו"ט בשומן קרוש אף שהוא נימוח באש. אמנם עיין בשש"כ ח"ג לפרק י"ב הערה כ"ט דמשמע שהגרשז"א זצ"ל חזר בו מההיתר לרסק קרח ביו"ט, וע"ע בספר מאור השבת ח"א במכתב הגרשז"א זצ"ל מכתב ד', ג'. ולגבי הראיה מדברי הגר"ז היה מקום לדון דאין מדבריו ראייה אלא לענין איסור מוליד, אך לפי הראשונים האוסרים ריסוק קרח משום לתא דסחיטת פירות מנלן להתיר ריסוק קרח ביו"ט, והרי סחיטת פירות נאסרה אף לצורך אוכל נפש, וגם מה שהוכיח הגרשז"א זצ"ל מהא דמטגנים ביו"ט בשומן אינו ראייה אלא לפי סה"ת הסובר דהנחת שומן אצל האש אסורה בשבת משום איסור מוליד, אך לפי הראשונים שאסרו משום סחיטה ולשיטתם אין איסור בנתינת שומן וקרח ע"ג האש, אין לנו ראייה להתיר ריסוק קרח בידים ביו"ט. אמנם לענין הנחת מרק קפוא אצל האש נראה להקל, דלפי הסוברים שאיסור ריסוק קרח הוא מחמת לתא דסחיטת פירות מסתבר שהאיסור הוא רק במרסק בידים דזה דמי לסחיטה, ולא במניח אצל האש ונימוח מחום האש, ולפי סה"ת הסובר שהאיסור הוא משום מוליד, כבר כתב הגר"ז דמותר להוליד ביו"ט לצורך או"נ, ועוד דהא מבשלים בשר שיש בו גושי שומן ביו"ט ואין חוששין להמסת השומן, וא"כ ה"נ יתיר סה"ת לבשל מרק קפוא, וכן שמענו מהגר"ש אלישיב שליט"א דפשוט הוא דמותר ליתן מרק קפוא ע"ג האש ביו"ט.

הקפאת מים ושאר משקין

בסעיפים דלעיל נתבאר הנידון של ריסוק קרח והפיכתו למים, והבאנו את הטעמים השונים שנאמרו בראשונים באיסור זה. ודנו האחרונים אם כשם שאסור לרסק קרח ולהופכו למים כן יאסור ליתן מים בתא ההקפאה ולהופכם לקרח. והנה לפי הראשונים שכתבו שהטעם של איסור ריסוק קרח הוא מפני שדומה לסחיטת פירות העומדים למשקין אין מקום לאסור הפיכת מים לקרח. ולפי הסוברים שהאיסור משום שמוליד מים ונראה כמלאכה, מסתבר שדוקא כשעושה מעשה ריסוק בידים הרי זה דומה למלאכה ולא בנותן לתוך תא ההקפאה שהקרח נעשה מאליו [ואף לדעת סה"ת שהחשיב נתינה ע"ג האש כמעשה ריסוק, הכא קיל טפי, דהאש הוא כח הניכר שפועל חימום והמסה, משא"כ הקור שבתא ההקפאה אין פעולתו ניכרת כל כך כמעשה ריסוק], וגם אפשר שהוא דוקא כשיוצר מים מקרח ולא כשיוצר קרח ממים. והאחרונים דנו לפי השיטה שהבינה בדעת סה"ת שהאיסור הוא משום נולד אם יהיה דין נולד בקרח שנוצר ממים, ויש מהאחרונים שאסרו זאת, ויש שהתירו.

נב. יש המתירים להקפיא מים ושאר משקין בשבת וביום טוב אם נצרך להם באותו יום^{פט}.

פט. ראה במבוא לסעיף זה את טעם ההיתר, וכן כתב הגאון ר' שמחה זליג, ראב"ד דבריסק, בקובץ "הפרדס" תרצ"ד, וכ"כ בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' ק"ג, ועי' שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' נ"ה שמצדד לעיקר להחיר וכתב שבמקום הצורך אפשר להקל בפשיטות. ועי' שש"כ פ"י ס"ד שהביא דעת שו"ת דובב מישרים ח"א סי' נ"ה שאסר את הקרח משום נולד, וכתב דטוב להמנע מלעשות קוביות קרח אם לא לצורך גדול, אך עיי"ש בהערה י"ד שהביא את דעת הגרשז"א זצ"ל שהאריך לצדד להקל בזה. ודעת הגר"נ קרליץ שליט"א להקל בזה בשבת אך לא ביו"ט, דסובר דיש להחמיר ולדון את קוביות הקרח כנולד, אך נולד אינו אסור אלא ביו"ט ולא בשבת, ובשבת האיסור הוא רק לעשות מעשה של מוליד. ועיי"ש בשש"כ בהערה הנ"ל דאם הכניס את המים להקפאה מער"ש הרי זה מותר לכו"ע אף שבכניסת השבת עדיין לא קפאו המים, כיון שבבה"ש היו המים במצב שעומדים מאליהם להפוך לקרח ואין בזה איסור נולד.

ריסוק קרח ושלג בלי כוונה

נג. מותר לדרוס על שלג ואין צריך לחוש לזה שהשלג מתרסק והופך למים.^ז

נד. הראשונים דנו אם מותר להטיל מי רגלים בשלג או שיש לאסור זאת משום שממים את השלג והופכו למים, יש שהתירו בפשיטות ויש שחששו בזה לאיסור.^ח ולמעשה כתבו האחרונים להקל בזה אלא אם כן אפשר להמנע בלי טורח.^ט

נה. מותר לשבר קרח כדי ליטול מים מתחתיו, ואין צריך לחוש לזה שמחמת השבירה של הקרח זבים מים.^י

פיזור מלח על גבי קרח על מנת להמיסו

נו. מותר לפזר מלח בשבת על גבי קרח על מנת להמיסו אם עושה זאת על מנת למנוע החלקת בני אדם.^{יא}

ז. שו"ע סי' ש"כ סי"ג. ועי' משנ"ב ס"ק ל"ט שכתב דהטעם הוא דכיון שאין האדם מתכוין להפוך את השלג למים לא גזרו בזה, ובשם הט"ז כתב המשנ"ב טעם אחר והוא דכיון שא"א להמנע מזה לכן לא גזרו בזה.

זא. שו"ע סי' ש"כ סי"ד. עיי"ש דהרא"ש היה נזהר מלהטיל מ"ר בשלג, והטעם משום שפעולה זו ממיסה בודאי את השלג ולא דמיא לדריסה ע"ג שלג שאינה ממיסה אותו בודאי.

זב. עי' משנ"ב סי' ש"כ ס"ק מ"א דהט"ז היקל משום שא"א להמנע מזה ודמיא לדריסה על גבי שלג, והא"ר כתב להקל אם לא שאפשר בלא טורח דאז טוב להזהר.

זג. שו"ע סי' ש"כ ס"ו. ועי' ב"י שכתב בזה כמה טעמים, שאינו מתכוין לרסק וגם מה שזב הוא דבר מועט והולך לאיבוד. וע"ע במשנ"ב שם ס"ק ל"ו שכתב בשם הרבה אחרונים דאפילו קרח המחובר לקרקע מותר לשוברו ואין בזה איסור סותר ודלא כמג"א.

זד. עי' שש"כ פכ"ה הערה מ"ט. ונראה דעיקר הטעם הוא דאין כאן ריסוק בידים כלל, ולכל היותר יש לדמות את נתינת המלח לנתינת קרח ושומן על גבי האש דדעת רוב הפוסקים דאין זה בכלל איסור ריסוק, ורק דעת סה"ת להחמיר בזה, וכתב הרמ"א סי' שיי"ח סט"ז דבמקום הצורך אפשר להקל. ובאמת נראה דקיל טפי מנתינה על גבי האש שהיא נראית יותר כמעשה ריסוק. אמנם בלא"ה נראה דכל שיש חשש החלקה שרי אף לרסק בידים, כדמצינו בגמ' שבת דף מב. דמותר לכבות גחלת של עץ לר"ש דס"ל משאצל"ג פטור וכ"ש שיקלו באיסור מוליד דרבנן.

הוצאות התורה
הוצאות המנהל